

Хороз Н.С. (Львів, Україна)

GORDIJSKI ČVOR хорватської фразеології

Статтю присвячено вивченню особливостей вживання фразеологічної одиниці presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor у сучасних хорватських періодичних виданнях. Розглянуто найчастотніші прийоми семантичної та структурної трансформації цього фразеологізму, досліджено зміни його значення внаслідок трансформації, а також стилістико-прагматичний потенціал трансформованої одиниці presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor.

Ключові слова: фразеологізм, трансформація, стилістико-прагматичний ефект.

Статья посвящена изучению особенностей употребления фразеологической единицы presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor в современных хорватских периодических изданиях. Рассмотрены наиболее частотные приемы семантической и структурной трансформации этого фразеологизма, исследованы изменения его значения вследствие трансформации, а также стилістико-прагматический потенциал трансформированной единицы presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor.

Ключевые слова: фразеологизм, трансформация, стилістико-прагматический эффект.

The article provides a thorough examination of the use of idiomatic expression presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor in contemporary Croatian periodicals. The author discusses the most frequent ways of semantic and structural transformation of this idiom, researches its change of meaning as a result of transformation, and inquires into stylistic and pragmatic potential of the idiom presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor.

Key words: idiom, transformation, stylistic and pragmatic effect.

Велика увага сучасних мовознавців спрямована на дослідження функціонально-стилістичного та прагматичного напрямку лінгвістики, що пов'язано із загальним підвищенням інтересу лінгвістів до комунікативного аспекту мови. Посутнього значення набувають мовні засоби, до яких вдаються творці тексту у досягненні поставленої комунікативної мети. Невичерпним мовним ресурсом, яким жваво послуговуються творці текстів і який одночасно повідомляє інтелектуальний та прагматичний зміст, передаючи раціональну інформацію реципієнтові та впливаючи на його сприйняття, є фразеологія кожної мови. Причому доволі часто фразеологія у мовленні знає авторських трансформацій, що, зазвичай, впливає на її семантику, яка узгоджується із контекстом, екстралінгвальною ситуацією, що її описує автор, та його інтерпретацією цієї екстралінгвальної ситуації.

У хорватській фразеології цей аспект мови лише починає розвиватися.

Існує кілька статей, присвячених дослідженню видозмінених хорватських фразеологізмів головню у публіцистичних текстах (Б.Ковачевич [7], Ж.Фінк [5], І.Йозич та ін. [6]), де автори побіжно торкаються комунікативного аспекту вивчення трансформованих фразеологізмів. Функціональний аспект паремій досліджувала Ж.Матуліна [9]. Проте хорватські фразеологи не з'ясовують при цьому трансформоване (контекстуальне) значення фразеологічних одиниць (ФО). Тому функціонально-семантичний та прагматичний аспект хорватської фразеології нам видається недостатньо вивченим. Метою нашої статті є на прикладі хорватського фразеологізму *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor* показати всі можливі варіанти його використання у писемному публіцистичному мовленні задля повідомлення об'єктивної інформації та одночасного впливу на адресата мовлення, проаналізувати семантичні зсуви та узагальнити висновки, які стосуються функціонального, семантичного, стилістичного та прагматичного потенціалу хорватських ФО загалом.

У хорватських лексикографічних працях нормативна ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor* фігурує з різним складом та значенням. Так, у фразеологічному словнику Й.Матешича вона функціонує як процесуальна одиниця *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* із значенням “вирішити дуже складну, запутану справу, проблему” [8, 73]. Причому упорядник словника пропонує три дієслівні варіанти, які вживаються в межах норми.

У словнику ж В.Анича цей фразеологізм згадано у двох словникових статтях, а саме: а) як субстантивна ФО *gordijski čvor*, якій приписано значення: «дуже запутана справа, проблема» [4, 132]; б) як процесуальна ФО *presjeći (gordijski) čvor*. Як бачимо, тут компонент *gordijski* вважається факультативним. Семантика ФО за В.Аничем: «вирішити якусь важку і тривалу проблему або питання» [4, 869]. Тобто автор нормативним процесуальним компонентом, на відміну від Й.Матешича, вважає лише дієслово *presjeći*.

Знову ж таки, спостерігаємо й відмінності у сигніфікативних значеннях процесуальної ФО: В.Анич пропонує додаткову сему, яка подає темпоральну характеристику (уточнює тривалість існування проблеми).

Дослідження мови хорватських писемних ЗМІ дає нам підстави стверджувати, що вживання процесуальної ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* значно частотніше, ніж субстантивної. Із зібраних 60 одиниць лише шість мають субстантивну структуру.

Уважаємо, що субстантивна ФО *gordijski čvor* є усіченою номінативною частиною процесуальної ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor*, яка

уже набула ознак узуальності. Тому у статті як нормативну розглядатимемо саме процесуальну ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor*.

Із кодифікованих у словнику Й.Матешича трьох дієслівних компонентів у сучасному публіцистичному мовленні, як ми виявили, головно вживаються лише два: *presjeći* та *razriješiti*. Наприклад, 1) *Središnji je državni ured za upravu Republike Hrvatske protekle godine razriješio "gordijski čvor" te je Podgradina potvrđena samostalnim naseljem u Općini Posedarje. Dotad je bila samo zaselak u naselju Islam Latinski. /Zadarski list, 22.03.2010/.* 2) *Metalska industrija tone, jer ova vlada nema nikakav program, nema strategije, a posljedica toga je i teško stanje u slavonskobrodskom Đuri Đakoviću, koji se svakodnevno urušava i urušit će se ako se uskoro ne uspostavi komunikacija s Vladom i ne razriješi gordijski čvor... /Novi list, 18.06.2004/.* 3) *Iz izrečenih presuda hrvatskih sudova čini se da hrvatski suci žive izvan vremena i prostora te da doista nemaju pojma što se događa u Rusiji, a pogotovo u Čečeniji i drugim kavkaskim republikama, navodi se u izvaji ННО-а, u kojemu vjeruju da Aslan Kagermanov ne može očekivati pošteno suđenje u Rusiji te zato pozivaju ministra Miljenića da 'po kratkom postupku presiječe taj Gordijski čvor' i 33-godišnjeg Čečena izruči Austriji. /Tjednik, 20.01.2012/.* 4) *U brodogradilišta je do sada "uliveno" najmanje 20-ak milijarda kuna, ali novca za njihov spas više nema niti ga je moguće na dosadašnji način transferirati većinom rasipnim poslovođstvima škerova. Zato je na Milanovićevoj Vladi da presiječe taj gordijski čvor i spasi realan broj radnih mjesta, te zadrži Hrvatsku na svjetskoj brodograditeljskoj karti. /Slobodna Dalmacija, 2.01.2012/.* У двох останніх випадках вживання фразеологізму автори статей поширили його нормативний склад вказівним займенником *taj*, який додано до незв'язаної структури словосполучення, але він стосується фразеологічного значення: займенник вказує на проблему, яку слід вирішити та водночас увиразнює ФО. Однак таке вживання ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* вважаємо узуально-оказіональним*.

Також узуально-оказіональним, на нашу думку, є таке вживання ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor*, коли в контексті після неї подано уточнення до денотату, без втручання у синтаксичну структуру ФО, наприклад: 1) *U Banskim dvorima zazvonilo je zvono na uzbunu kada su prošlog tjedna zastupnici šestorke po prvi put odbili jedan Vladin prijedlog. Vrh šestorke danas treba presjeći gordijski čvor oko Županijskog*

* Узуально-оказіональне використання фразеологізмів у контексті загалом становить їхнє нормативне вживання, проте характеризується додатковими емоційно-експресивними відтінками (А.І.Чорна, Л.І.Ройзензон, І.О.Новикова).

doma. /Vjesnik, 6.02.2001/. 2) Načelnica Jakelić za svog je mandata uspjela razriješiti gordijski čvor s prostornim planom, što je bio nemoguć poduhvat za njezine prethodnike... /Novi tjednik, 30.01.2009/.

У наступному прикладі спостерігаємо синтаксичний прийом парцеляції: *Vijećnici s čelnicima općine Šolta pokušali su i prije sjednice vijeća razriješiti gordijski čvor, odnosno kaos i nered u luci koji je nastao nakon davanja koncesije od županijske lučke uprave tvrtki "Pegaz trade" iz Omiša. / Slobodna Dalmacija, 30.07.2004/.* За допомогою постпозиційних конкретизаторів читач отримує інформацію щодо суті проблеми, яку слід вирішити. Така побудова тексту його стилістично увиразнює. Крім того, у кожному із наведених прикладів уживання ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor* процесуальний компонент є частиною складеного дієслівного присудка, що не варто вважати оказіональним уживанням ФО.

Фразеологізм-крилатий вислів *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* належить до фразеологічних єдностей – семантично неподільних усталених зворотів, внутрішня форма яких прозора і, зважаючи на це, вмотивоване значення. Відповідно, ця ФО потенційно може зазнавати різноманітних структурних та семантичних видозмін в тексті. Крім того, завдяки нарізнооформленості, вона може видозмінюватися внаслідок синтаксичних трансформацій. Можливі й морфологічні перетворення компонентного складу ФО, які, своєю чергою, спричиняють синтаксичні відозміни ФО, наприклад, *Riješen 'gordijski čvor' hrvatskog turizma?* / Novi tjednik, 20.01.2011/, *Prerezan gordijski čvor hrvatskog boksa: Pauletić potvrđen za predsjednika saveza!* /Međimurje, 9.10.2012/

Зважаючи на нарізнооформленість ФО, на її прозору внутрішню форму, із цілісного фразеологічного значення ФО можна вивести фразеологічно зумовлене значення кожного або майже кожного її компонента, що важливо для з'ясування контекстуального значення ФО. Так, у ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* дієслівні компоненти *presjeći (rasjeći, razriješiti)* мають фразеологічне значення «вирішити», ад'єктивний компонент *gordijski* має «нульову» семантику у семантичній структурі ФО. Лише цілій субстантивній частині *gordijski čvor* можна приписати фразеологічне значення: «дуже складна, заплутана справа, проблема».

Фразеологія, інтегрована у текст, зокрема трансформована, наділена потужним стилістико-прагматичним потенціалом. Так, значно частотнішим є вживання ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* у трансформованому вигляді, ніж в узуальному (лише 9 % з усіх зафіксованих випадків уживання цієї ФО). Що цілком виправдано з комунікативної точки зору.

Структурні трансформації ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* зазвичай спричиняють зміни семантичного плану.

Доволі фреквентним способом структурної трансформації цієї ФО є поширення формальних меж словами або словосполученнями вільного вжитку, які приєднуються до субстантивних компонентів ФО у ролі неузгоджених означень. Від унаочненого вище узуально-оказіонального способу увіраження ФО, який полягає у постпозиційній конкретизації денотата, цей спосіб відрізняється лише формально: до синтаксичної структури – прототипу ФО – приєднуються неузгоджені означення, що впливає на фразеологічне значення ФО. Наприклад, 1) *U siječnju 2006. premijer Ivo Sanader i njegovi najbliži suradnici morat će razriješiti gordijski čvor hrvatskog zdravstvenog sustava. O političkoj odluci Vlade najtežoj u ovom mandatu ovisit će sve ono s čime će se u novoj godini morati suočiti hrvatski osiguranici i bolesnici.* /Večernji list, 30.12.2005/. 2) *Uz pomoć Povjerenstva za granice Zadarske županije, Lovačkog saveza iz Zadra i Hrvatskog lovačkog saveza iz Zagreba pokušat će se razriješiti gordijski čvor granica među lovištima.* /Zadarski list, 25.05.2011/. 3) *Od Srbije je zahtijevano nešto što nije mogla sama riješiti – presjeći gordijski čvor države u državi, pitanje sjevernog Kosova...* /Hrvatski fokus, 11.01.2012/. 4) *Riješit će se, i to u roku od mjesec dana, gordijski čvor infrastrukture zajedno s gradom i NEP-om, zaključio je premijer.* /Jutarnji list, 31.12.2011/. Приєднані означення повідомляють читачеві конкретизуючу інформацію. Таких же трансформації може зазнавати й утворена згодом від цієї ФО номінативна ФО *gordijski čvor*. Наприклад, 1) Заголовок статті: *Gordijski čvor recesije* /Vjesnik, 23.10.1999/. 2) Заголовок: *Kašmir - gordijski čvor Južne Azije* /Hrvatski vojnik, 2.03.2010/. Як бачимо, номінативні сполуки вживаються головно у заголовках статей, що виправдано номінативною функцією заголовків. Такі заголовки мають яскравіше виражену експресивну функцію, однак вони містять лише натяк на зміст матеріалу, який називають.

Трапляються також випадки додавання до субстантивної ФО *gordijski čvor* узгоджених означень, які у семантичній структурі новоутвореної ФО відіграють ту ж роль, що й неузгоджені означення. Наприклад, 1) *Alpski gordijski čvor: Slovenci tek sad otkrili svog Kulu.* /Nacional, 20.04.2009/. 2) *Proračunski gordijski čvor u SAD-u i recesija u eurozoni srušili cijene dionica* /Dubrovački list, 16.11.2012/.

Частотністю відзначаються й прийоми різноманітних субституцій складових елементів ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor*. Заміні підлягає або дієслівний, або прикметниковий компонент, що, відповідно, по-різному впливає на семантику okazіонального фразеологізму.

Субституція дієслівного компонента додає до значення ФО уточнювальну сему щодо тривалості виконання дії, вираженої фразеологізмом. За нашими спостереженнями, вживання у писемному мовленні дієслівних компонентів *riješiti* (лексичне значення: «вирішити»), *razmrsiti* та *rasplesti* (лексичне значення: «розплутати») є доволі частотним. Як бачимо, перший компонент у семантичній структурі вживається у прямому лексичному значенні, а два інші пов'язані з метафоричним образом ФО та відповідають за тривалість виконання дії. На сучасному етапі розвитку та функціонування хорватської фразеології ці дієслівні компоненти у складі ФО, очевидно, вже не є оказіональними. Уважаємо, що йдеться про узуальний ряд фразеологічної варіантності. Тому випадки заміни нормативних компонентів цими дієсловами відносимо до узусу. Наприклад, 1) *Državna komisija za kontrolu postupaka javne nabave konačno je, pošlje nekoliko mjeseci i sedam požurnica iz Doma zdravlja Splitsko-dalmatinske županije, razmrsila gordijski čvor oko javnog natječaja koji je lani u prosincu bio raspisan za uređenje prvog kata Dječjeg dispanzera na Skalicama, gdje treba preseliti “škverska” ambulanta.* /Slobodna Dalmacija, 16.04.2012/. 2) *Kako riješiti gordijski čvor dugovanja domaćih klubova?* /Hrvatski fokus, 23.07.2012/. 3) *Raspliče se gordijski čvor nogometnog istoka* /Dubrovački list, 16.06.2012/. В останніх двох випадках маємо також прийом поширення ФО неузгодженим означенням. Нові узуальні компоненти «подовжують» час та «ускладнюють» спосіб вирішення проблеми. Інші випадки вживання цих компонентів розглянуто нижче у складі фразеологічних трансформаційних типів.

Ад'єктивний компонент *gordijski* у нормативній семантичній структурі ФО втратив своє лексичне значення, що в її прототипі вказувало на належність конкретній особі. Цей компонент також не має власного фразеологічного значення (фразеологічне значення має лише ціла субстантивна сполука *gordijski čvor*). Однак при трансформаціях субститут ад'єктивного компонента, навпаки, в оказіональній семантичній структурі набуває прямого номінативного значення і виконує власну семантичну функцію, внаслідок чого ФО реалізує нормативний метафоричний зміст, доповнений лексичним значенням оказіонального компонента. Заміни призводять до повідомлення додаткової, понад пропоновану нормою, інформації стосовно сфери та місцезнаходження виникнення проблеми. Наприклад, 1) *Južna Osetija - kako razriješiti gruzijski čvor?* /H-Alter, 9.08.2008/. Результатом субституції ад'єктивного компонента нормативної ФО семантично співвідносним із текстом оказіональним словом є подана додаткова інформація про місце змальованих у статті подій. Так, значення фразеологізму видозмінилося завдяки оказіональному слову *gruzijski*.

Фразеологізм набув значення “вирішити складну ситуацію на Грузії”. 2) *Zamjenik grčkog ministra vanjskih poslova Gianitsis... pozvao je Ankaru da izvrši pritisak na Denktasha s ciljem prihvaćanja Annanova plana za ujedinjenje otoka. Istodobno, tadašnji grčki premijer Simitis prilikom posjeta Londonu zatražio je od kolege Tonyja Blaira da upotrijebi svoj utjecaj u Ankari i pomogne razriješiti ciparski čvor prije ulaska otoka u Uniju.* /Slobodna Dalmacija, 4.04.2004/. Тут, знову ж таки, маємо оказіональне значення ФО: «Тоні Блер допоможе вирішити складну ситуацію в Кіпрі». 3) *Očito je shvatio da se piranski čvor ne može razriješiti tako da oba njegova prijatelja budu zadovoljna.* /Vjesnik, 31.03.2000/. Вище подано заперечну конструкцію ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor*, що, відповідно впливає на її значення – «проблеми у Пірані не можуть бути вирішені...».

Такі заміни стосуються також утвореної від дієслівної ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor* субстантивної одиниці *gordijski čvor* головно у заголовках: *Osječki čvor* /Glas Slavonije, 25.03.2008/.

У наведеному нижче прикладі процесуальна ФО зазнала не лише субституційних трансформацій, але й синтаксичних: “*Šibenski koalicijski čvor razriješen*” /Vjesnik, 3.01.2001/. Нормативний дієслівний компонент *razriješiti* перетворено у дієприкметник. Таким чином, процесуальну ФО трансформовано у субстантивну. Окрім місця існування проблем, автор також вказав на сферу, де ця проблема виникла – коаліційні стосунки.

Застосування до ФО прийому фразеологічної алузії спостерігаємо у наступних прикладах: 1) *Hrvatska je vlada odlučna početi sa sređivanjem prostorne problematike koja je s vremenom postala »gordijski čvor« koji se godinama bezuspješno pokušavao razmrsiti...* /Vjesnik, 27.03.2012/. 2) *Razvod braka nije samo rastava dvoje ljudi. Kada se ljudi razvedu, oni ne prestaju biti roditelji. Oni su do kraja života djetetova obitelj. Tu je i pitanje imovine, a iznad svega tu su u pitanju i emocije. Sve je to gordijski čvor koji je teško rasplesti.* /Vjesnik, 18.10.2011/. У вищенаведених уривках за допомогою довільного використання ФО в контексті, автори повідомили про надзвичайну важкість вирішення проблеми. Далі спостерігаємо таке алузивне вживання ФО, яке засноване на поєднанні принципу антонімії та градаційного нагромадження дієслів, які відповідають за фразеологічне значення «вирішити»: *Paška čipka se zapetljala u gordijski čvor kojeg, kako se čini, nije lako razmrsiti, ali ni sjekirom presjeći.* /Novi list, 13.01.2008/. Автори інтегрують у контекст ФО, тісно переплітаючи її компоненти із ширшим контекстом, приєднуючи до них інші члени контексту, синтаксично переоформлюючи стійку одиницю, що посилює прагматичну дію на реципієнта завдяки неочікуваному та оригінальному

авторському комунікативному рішенняю.

Одним із частотних способів трансформації ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) (gordijski) čvor* та актуалізації її внутрішньої форми є така видозміна, при якій автори повертають читача до дії, на основі якої відбулася метафоризація, згадуючи у контексті Олександра Македонського, котрий, як відомо, розрубав дуже заплутаний вузол, що його зав'язав хлібороб Гордій. Як правило, автори публіцистичних текстів вводять у вужчий контекст слова, які вступають у семантичну інтеракцію із компонентами ФО, відновлюючи її внутрішню форму. З цією метою часто застосовується прийом антитези, при якому в тексті обігрується лексичне значення вільного дієслова та прототипу процесуального компонента ФО. Наприклад, у наступному уривку автор пропонує відмовитися від радикального методу Олександра Македонського у вирішенні проблем, обравши більш тривкий та в цьому випадку надійніший спосіб: *Taj »gordijski čvor« treba znati rasplesti, ali ne na način presijecanja mačem, kako je to prema predaji učinio Aleksandar Makedonski. Takvih simboličnih čvorova ima više, o čemu će riječ biti u idućim nastavcima... /Glas Koncila, 4.04.2004/*. Нижче ж маємо випадок, коли автор статті, навпаки, пропонує вчинити, як Олександр Македонський, замість того, щоб довго вирішувати проблему: *Hrvatskoj je potreban, da budem slikovit, Aleksandar Makedonski, koji će presjeći gordijski čvor, a neće ga razvezivati. /Glas Slavonije, 5.11.2002/*. У наступному прикладі радикальне вирішення справи міністром юстиції порівнюється із діями О.Македонського: *Ministar pravosuđa Dražen Bošnjaković uspio je razmrsiti gordijski čvor zvan slučaj »Dajla« onako kako se gordijski čvorovi još od vremena Aleksandra Velikog i rješavaju, što znači – radikalno. /Vjesnik, 12.08.2011/*. Як видно із прикладів, для щонайефективнішого досягнення комунікативної мети та посилення прагматичного ефекту інформації автори статей вдаються до прийому буквалізації, руйнування метафоричного образу ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* у контексті та обігрування лесичного значення її етимона.

Наступні приклади буквалізації ФО унаочнюють випадки ототожнення дії осіб, про яких мова у статтях, із рішучими діями Олександра Македонського, схвалюючи їх: *Problemi s navedenim dvoranama povlače se godinama, no konačno rješenje nije se naziralo sve do dolaska Brešana, koji je, da se poslužimo aktualnom povijesno-filmskom metaforom, poput Aleksandra Makedonskog mačem presjekao zapetljani gordijski čvor. Zaključno, Brešanove namjere treba u potpunosti podržati i provesti ove odluke prije lokalnih izbora, kako se spomenuti gordijski čvor ne*

bi iznenada opet zamrsio. /Vjesnik, 8.01.2005/. Унаочнений приклад використання ФО *presjeći (rasjeći, razriješiti) gordijski čvor* у контексті також побудований на принципі антитези, де протиставлено лексичні значення дієслів *presjeći* («розбувати») та *zamrsiti* («заплутати»), що, відповідно впливає на фразеологічне значення: «на зразок Олександра Македонського вирішив заплутану проблему.., щоб згадана проблема зненацька знову не виникла». Далі також маємо випадок обігрування дієслівних компонентів: *Sanader je postupio ispravno i tako, opet in extremis, spasio svoju vladu od međunarodne blamaže. Vjerojatno će ga netko usporediti i s Aleksandrom Velikim, koji je presjekao Gordijski čvor umjesto da se muči njegovim optetljanjem*. /Novi list, 6.08.2004/. У прикладі, наведеному нижче, повернення до етимона, крім вищевказаного, відбувається внаслідок інтенсифікації способу виконання дії, вираженої фразеологізмом, чого автор статті досягає завдяки вміщенню у контекст дієслів, які відповідають за фразеологічне значення «вирішити», однак їхні лексичні значення виражають різний ступінь інтенсивності виконання дії: *Taj gordijski čvor teško da će se moći rasplesti, osobito stoga što sudbinu Kosova za vlastite prijepore koriste jaki igrači svjetske scene - SAD i EU s jedne (albanske) strane, te Rusija i Kina s druge. Čini se da čvor figurativno rečeno može poput Aleksandra Makedonskog jednim potezom mača presjeći samo Vijeće sigurnosti UN-a, no članice VS-a oklijevaju, pretpostavljajući da bi takvo što moglo samo proširiti sukobe u regiji, poput susjedne Makedonije gdje je upravo Aleksandar Makedonski samo jedan od čitavog niza prijepora*. /Vjesnik, 20.10.2011/. Як видно із прикладів, автори, навіть при передачі за допомогою трансформованої ФО схожого змісту, по-різному його формулюють. На противагу лексичному значенню дієслівного компонента у тексті з'являються дієслова, які означають тривалішу дію, порівняно із дією, яку називає традиційний компонент.

А нижче автор статті стверджує, що у вирішенні питань взаємостосунків Греції та Македонії може допомогти лише Олександр Македонський: *Grčkoj i Makedoniji pomogla bi jedino asistencija Aleksandra Makedonskog/ Velikog u raspetljanju gordijevog čvora međusobnih odnosa*. /H-Alter, 18.11.2008/.

Іронічного звучання контексту автори досягають шляхом актуалізації субстантивних компонентів ФО, наприклад: *Puno je svijeta bez posla, nelikvidnost velika, država zadužena do guše, a mirovinski fond iz kojeg se namiruje cak 25 posto stanovništva samo što nije rekao laku noc. I baš nikoga da riješi nagomilane probleme, da presijece gordijski čvor koji naš sve skupa guši...vuce u bezdan*. /Slobodna Dalmacija, 22.11.2005/. Автор статті у постконтексті говорить про те, що вузол душить і тягне у безодню. Таким

чином, актуалізується внутрішня форма ФО та посилюється її конотативне значення й прагматичний ефект на реципієнта. Схожий випадок актуалізації компонента *čvor* спостерігаємо також у наступному прикладі: *Ivi Sanaderu mora se priznati jedna od presudnih vrlina za premijera koju njegov prethodnik nije imao. Usudi se presjeći Gordijski čvor kada mu »grop« zaprijeti gušenjem.* /NL, 21.11.2005/.

Подекуди трапляються випадки семантичних трансформацій ФО, які не зачіпають її форми. Творці текстів так організують контекст, що словосполучення *gordijski čvor* сприймається і як ФО, і як сполучення вільних лексем: *Gordijski čvor. Mjesni odbor Majiči-Jasena ustrajan u traženju da čvor dobiJE njihovo ime, a slično razmišljaju i u Zavojanima. Novom inicijativom mještana Mjesnog odbora Majiči-Jasena u Vrgorcu, umjesto cestovnoga, dobiven je, prema svemu sudeći, gordijski čvor. Razlog tome leži u nazivu nekadašnjega i još uvijek važećeg – čvora Ravča, kojega, s obzirom da se prostorno nalazi na području MO-a Majiči-Jasena, osporavaju stanovnici toga Mjesnog odbora, tražeći da se “čvor Ravča” preimenuje u čvor s nazivom njihova mjesta.* /Slobodna Dalmacija, 11.02.08/. Поміщенням у контексті ФО *gordijski čvor*, а згодом – слова, омонімічного із компонентом фразеологізму *čvor*, але у вільному значенні, адресант надає текстові іронічного звучання, виявляє своє критичне ставлення до повідомлення, впливаючи на ставлення реципієнта.

Отже, на прикладі однієї фразеологічної єдності – крилатого вислову ми показали, що способи її трансформації у контексті, а відтак увиразнення, численні, що досягається завдяки вмотивованості значення ФО, її семантичній злотованості та нарізнооформленості.

Залежно від комунікативної мети та особистісних характеристик адресанта мовлення, його бачення екстралінгвальної ситуації, завдань та інтенцій, фразеологізм по-різному інтегрується у контекст. Подекуди він уживається в узуальній формі та значенні, іноді в узуально-оказіональній, але найчастіше – в okazіональній, зазнаючи структурних та семантичних трансформацій, значно рідше – лише семантичних. Завдяки трансформаціям творці текстів досягають яскравого прагматичного ефекту при повідомленні раціонального змісту, що й є головною метою авторів текстів.

Подальше дослідження прагматики мовних одиниць, зокрема трансформованих фразеологізмів, сприятиме кращому вивченню наявних та потенційних, очевидних та латентних способів мовного впливу на адресата мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новикова И.А. Некоторые виды фразеологических единиц со структурой предложения: Автореф. дис. ... канд. филол. наук / МГПИ им. В.И. Ленина. – М., 1972. – 21 с.;
2. Ройзензон Л.И. Лекции по общей и русской фразеологии: Учеб. пособ. – Самарканд: Изд-во Самарк. гос. ун-та им. А. Навои, 1973. – 221 с.;
3. Черная А.И. Некоторые приемы стилистического окказионального преобразования фразеологических единиц // Сб. тр. МГПИ им. В.И.Ленина. – Исследования лексической сочетаемости и фразеологии. – М., 1975. – С. 222-244;
4. Anić V. Rječnik hrvatskoga jezika. – Zagreb: Novi liber, 1994. – 2 dop. izd. – 1264 s.;
5. Fink Ž. Politika mrkve i batine ili biča i medenjaka // Jezik i mediji – jedan jezik: više svjetova. – Zagreb-Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2006. – S. 241-250;
6. Jozić I., Pon L., Rakovac A. Pragmatički značenjski elementi frazema u tekstnoj vrsti intervju // Jezikoslovlje. - 2006. - № 7.1-2. - S. 153-171;
7. Kovačević B. Frazeološke modifikacije u novinskim naslovima // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. – Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2012. – Т. 25 (64), № 2 (1). – С. 141–145;
8. Matešić J. Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. – Zagreb: Školska knjiga, 1982. – 808 s.;
9. Matulina Ž. Paremija kao naslov novinskoga članka // Tekst i diskurs. – Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1998. – S. 231-237.

Ярмак В.І. (Київ, Україна)

Претеритальні форми з інверсійним порядком слів у сербському поетичному дискурсі доби декадансу і модернізму

Стаття присвячена аналізу стилістичних параметрів двох основних структурно-семантичних різновидів інверсійного вживання аналітичних і синтетичних претеритальних форм сербського дієслова у поетичному дискурсі.

Ключові слова: *інверсія, претеритальні форми дієслова, перфект, аорист, імперфект.*

Статья посвящена анализу стилистических параметров двух основных структурно-семантических разновидностей инверсионного употребления аналитических и синтетических претеритальных форм сербского глагола в поэтическом дискурсе.

Ключевые слова: *инверсия, претеритальные формы глагола, перфект, аорист, имперфект.*

The article is devoted to the analysis of stylistic features of the two main structural and semantic varieties of the Serbian analytical and synthetic preterit verb forms' inverted use in poetical discourse.

Key words: *inversion, preterit verb forms, perfect, aorist, imperfect.*